

Täiuslik või täitanud?

Mart Sander toob esile romantilise balleti ajastu käivitanud balleti "Sülfiid" Taani versiooni plussid ja miinused Estonia lavastuses.

HARRI ROSPU

Pariisis 175 aastat tagasi, 19. märtsil 1832, esietendunud balletiga "Sülfiid" algas romantilise balleti ajastu. Balleti Taani versioon esietendus "Estonias" 25. jaanuaril 2007.

"Traditsionalism" on sõna, mis kõige täpsemalt iseloomustab Rahvusoperi uusimat balletilavastust. See on sõna, mis tekitab väga vastakaid reaktsioone ja mis ei tunnista ühtegi mugavat keskteed.

Vaadata klassikalist balletti on nagu vaadata igivana lõvitopist. Kellel puudub fantaasia ja sisseelamisvõime, näeb enda ees vaid karpudest puretud, ebaloomulikku poosi tardunud naftaliinilõhnalist karvatuusti. Samas oskab teine sellesama topise klaassilmade kaudu näha päikeseloojangut Sahara kohal ning haista kuivas kõrbetuules nii saaklooma kui partneri aroomi.

Kas elustub vaataja silmis Šoti tasandike karge Gooti romantika – nii populaarne XIX sajandi alguses tänu sөөr Walter Scotti romaanidele – on suures osas vaataja enda teha. Sageli jääb pelgalt heast tahtest väheks – igasugune akadeemiline kunst vajab eelteadmisi, faabula ja väljendusvahendite tundmist.

ROMANTILINE BALLET ON NAGU tummfilm – see ei ole üksainus kätega vehkimine ja ringutamine, vaid kehakeel, mis on niisama täpselt loetav kui Braille' punktikiiri pimedale, kuid tundlike sõrmedega inimesele. Samas on see omamoodi kehakeele *lingua latina* – unustatud, vaat et varjusurmas kommunikatsioonivahend ajastul, mil enamik kehakeelest üksnes niudepiirkonna ümber on keskendunud. Ometigi oli balletipantomii XIX sajandi vaatajale niisama loetav nagu tänapäevased, peaaegu reflektorsed žestid "OK", "thumbs up" või "fuck you" – tegelikkuses samuti juba mitme sajandi vanuse märgisüsteemi dinosaurused.

"Sülfiid" on paljude ballettidega võrreldes vähenõudlik magustoit nii tegijale kui vaatajale. See on lühike, lihtsakoelise muusika ning libretoega. Visuaalselt on "Sülfiid" vaese mehe "Giselle": külapidu, oodatavad pulmad ja unistuste purunemine esimeses, ning hallutsinatüvne haldjamaailm teises vaatuses. Mõlemad balletid on ühe ajastu sünnitised ja kujundasid lõplikult välja selle rangete reegli-

KLASSIKALISES POOSIS: "Sülfiidi" peaosalisel Marina Tširkova ja Vladimir Arhangelski.

te kogumi, mida teame romantilise balletina. Mõlemad on kinnistunud omamoodi sümbolitena.

Sümbolite interpreteerimine on kahe otsaga vorst. See on turvaline: reglementide ja juhiste kogum on täpne ning akadeemilist eeskujut on hulganisti. See on ka ohtlik: kõrvalekalded avalikkuse ettekujutusest võivad viia läbikukkumiseni. Elujõuline publikupõlvkond mäletab 1982. aasta lavastust Estonias ning tahtmatult kipub ka võrdlema.

Ent see on kui suur *déjà vu*: artistid on vahetunud, kuid kõik muu on sama. Romantilistele kreedodele vastavalt näib seegi lavastus ütlevat: "Inimene, sa oled kaduv, kuid kunst jääb muutumatuks."

UUSIM ESTONIA VERSIOON TUUAKSE meie ette otse balleti sünnimaalt Taanist, kus **Auguste Bournoville** selle Pariisi lavastuse eeskujul **Herman Severin Løvenskjoldi** muusikale lavastas. Gurmaanil on võimalus näha nelja eri Sülfiidi ja kahte Jamesi.

Meie praegune staažikas peosaliste paar **Marina Tširkova** ja **Vladimir Arhangelski** on kahtlemata leidnud oma austajaskonna. Kas nad on "staarid" selle sõna ajaloolises mõistes, või juhtivtantsijad tõeliste staaride puudumisel, otsustagu aeg. "Sülfiidi" puhul leiab see jõulise Vene kooliga paar end pisut valelt traavirajalt. Intiimne, eeterlik libamaailm ei rebi end lavalaudade kohale

hõljuma; palavikuline, nägemuslik armuvii-rastus ei piitsuta verd keemistemperatuurini. Rohkem kui varem oodatakse peosalistelt enese maksmapanemist näitlejana, kuid nende vahel ei säre. Arhangelski ei ole kunagi eriti tahtnud miimikaga jõudu proovida, Tširkova aga mängib taas kord rohkem publikule kui oma rollipartnerile.

MÕNEVÕRRA ROHKEM HUVI SUUDAVAD esile kutsuda **Olga Rjabikova** ja **Artjom Maksakov**, kelles on loomingulist otsingu-ärevust ning kes mõjuvad veenvalt ka tänu oma ajastutruudele näjoonteale. Häid rolle luuakse laval mitmeid – näiteks **Urve-Ly Voogand** ja **Aleksandr Prigorovski** Jamesi mõrvoja ning sõbra-rivaalina on värsked ja tabavad näitlejameisterlikkusega õiget tragöödia ja komöödia vahelist eikellegimaad.

Õnneks ei küsi teater, kas ilule ja meeldivusele on praegusel müügikaardil nišši. Näidatav on moderniseerimisest puutumatu purism, millega silmitsi seisev XXI sajandi kodanik võib tunda nii nõutust kui vaimustust.

"Sülfiidi" lähevad ilmselt vaatama need, kes huviga vaataksid lõvitopist: need, kes usuvad et ka "Lõvikuninga" ja "Narnia" ajastul – rääkivate, fotorealstlike ja *high tech* 3D lõvide ajastul – on vanal, tolmunud muuseumilõvil oma lugu rääkida. Sest tema silmad on vaadanud Sahara loojavas-päikesesse.